

Pleitaantekeningen Hoger Beroep Wapenexport zaak

Eerst zal ik, heel kort, de beroepsgronden samenvatten, vervolgens zal ik, als reactie op het verweerschrift, enkele aanvullende punten maken.

Korte samenvatting hoger beroepsgronden

De kern van het hoger beroep is dat de uitspraak van de rechtbank onvoldoende gemotiveerd is. Er is te makkelijk vanuit gegaan dat de NGO's niet als belanghebbenden zouden kunnen worden aangemerkt.

In hoger beroep is aangegeven dat het feit dat het Hof van Justitie restrictief kijkt naar de belanghebbendheid van NGO's, niet automatisch een reden is om in Nederland ook zo om te gaan met het belanghebbenden begrip.

Daarnaast hebben we aangegeven dat de ratio, om NGO's de toegang tot de rechter te ontzeggen, niet opgaat: de civiele weg ligt nog open, dus de uitsluiting dient geen ander doel dan alles nodeloos ingewikkeld te maken.

Ook is de uitsluiting van de NGO's in strijd met met de equality of arms: de wapenexportbedrijven zouden nog wel in het bestuursrecht over mensenrechten overwegingen kunnen klagen, de NGO's niet meer.

Er is gewezen op de voordelen van bestuursrecht boven civiel recht, op het Windmill arrest en op het praktisch en effectief moeten zijn van rechtsbescherming vanuit het EU rechtelijk kader.

Uit de Memorie van Toelichting bij de Adw blijkt volgens ons niet, dat het de bedoeling is geweest de bestuursrechtelijke route voor NGO's af te sluiten.

Verder hebben we enkele gronden aangevoerd die erop neerkomen dat uw Hof, ook als het EU-recht kader op zou gaan, de NGO's toch als belanghebbenden kan aanmerken.

Dit, omdat het om een zeer bijzondere zaak en bijzondere materie gaat en, omdat de manier waarop het Hof van Justitie naar het belanghebbenden begrip kijkt niet één op één opgaat in de nationale context en omdat gesteld zou kunnen worden dat de NGO's wel rechtstreeks en individueel geraakt zijn door de onderhavige beslissing.

Tenslotte hebben we nog een aantal inhoudelijke gronden aangevoerd tegen deze specifieke wapenlevering, om te laten zien dat het hier echt ergens om gaat. Wapens leveren aan Egypte, gezien de huidige situatie in het land en gezien de blokkade van Jemen waar Egypte aan deelneemt, is niet alleen een heel slecht idee, het is ook in strijd met de mensenrechten, het gemeenschappelijk standpunt en het ATT.

Aanvullingen

In het verweerschrift wordt namens de Staat, kortgezegd, primair opgemerkt dat:

- Uit de Memorie van Toelichting wel blijkt dat het de intentie was om het belanghebbenden begrip in te perken,
- De Staat niet ziet op welke EU-rechten de NGO's zich beroepen, maar vindt dat zowel het gelijkwaardigheidsbeginsel, het doeltreffendheidsbeginsel als het beginsel van de effectieve rechtsbescherming niet op gaan,
- het criterium van rechtstreeks geraakt zijn NGO's uitsluit en
- uw Hof niet kan afwijken van de rechtspraak van het Hof van Justitie.

We hebben de uitspraak van de rechtbank voorgelegd aan verschillende deskundigen. Naast de eerder genoemde gronden, gaven zij nog het volgende aan.

Het EU recht schrijft niet voor dat bij vergunningen voor wapenexport alleen diegenen die rechtstreeks en individueel geraakt zijn belanghebbenden zijn. Wapenexport is wel een EU gereguleerd onderwerp, maar via de tweede pijler. Lidstaten staan geen bevoegdheden af, dat zou zich ook slecht verhouden met de gevoelige aard van wapenexportvergunningen en nationale veiligheid, maar spreken een gezamenlijk bepaald beleid af. (artikel 296 lid 1 b EG)

In de toelichting op het Besluit strategische goederen staat dan ook:

“Vergunningaanvragen voor de uitvoer van militaire goederen worden getoetst aan het Nederlandse wapenexportbeleid, waarbij een belangrijke rol is weggelegd voor de EU Gedragscode voor wapenexport en de daarin vermelde 8 toetsingscriteria.”

Het DWU gaat volgens enkele deskundigen ook niet op, want het DWU gaat volgens hen niet over de export van militaire goederen. In de EU lijst militaire goederen en in het gemeenschappelijk standpunt wordt het DWU niet genoemd. Dit lijkt ook logisch, nu wapenexport niet communautair is, maar een bevoegdheid van de lidstaten waarvoor een gezamenlijk beleid is afgesproken.

Ook in het DWU zelf worden geen militaire of strategische goederen genoemd. Het DWU gaat volgens haar eigen tekst over beslissingen van douaneautoriteiten. Dat zijn volgens de wet de douanediensdiensten van lidstaten die belast zijn met de toepassing van douanewetgeving. Bij de opsomming van wat douanewetgeving is, worden geen strategische of militaire goederen genoemd. Bovendien kan worden betwijfeld of het Ministerie van Buitenlandse Zaken wel een douaneautoriteit is volgens artikel 5 DWU.

De deskundigen merkten dus op dat de regelgeving rond militaire goederen geen douaneregels zijn, maar regels die afgezonderd zijn van de Douane Unie omdat landen hiervoor zelf verantwoordelijk zijn (gebleven) en hierover een gemeenschappelijk standpunt hebben ingenomen.

Bovendien zou de DWU in de nationale rechtsorde niet van toepassing zijn, omdat in Bijlage B bij de Adw, een opsomming van de regelgeving waarop de Adw van toepassing is, de wet op strategische diensten niet is genoemd. Dit is opvallend, want deze wet regelt onder andere dienstverlening, zoals technologie, technische bijstand, en tussenhandeldiensten ten aanzien van militaire goederen. Dit betekent dat ten aanzien van de Wet strategische diensten de DWU niet analoog hoeft te worden toegepast en aldus de algemene regels van de Awb onverkort van toepassing zijn. Ook dit duidt erop dat de wetgever nimmer heeft beoogd dat het beroepsrecht voor

collectieve clubs zou worden uitgesloten voor de export van militaire goederen zelf. De formeel juridische uitleg van de Rechtbank Haarlem zou dus tot gevolg hebben dat geen locus standi voor appellanten bestaat in geval van een vergunning voor de export van wapens. Echter voor het afgeven van een vergunning voor het trainen van mensen hoe om te gaan met deze wapens, zouden appellanten wel in bezwaar en beroep kunnen gaan.

Als de Adw niet van toepassing is op strategische goederen, geldt ook 1:5 Adw in dit geval niet en wordt hoofdstuk 8 Awb niet uitgesloten. Dit betekent dat de hoofdregels van de Awb gewoon gelden: ook artikel 1:2 lid 3 van de Awb.

Overigens, het is hoofdstuk 8 Awb en niet dit kernartikel (1:2 lid 3) van de Awb, waarmee NGO's in Nederland voor het algemeen belang naar de rechter kunnen, dat expliciet is uitgesloten door het Adw. Ook hieruit blijkt weer dat het nooit de bedoeling van de wetgever is geweest om de belanghebbendheid van NGO's te beperken.

Zelfs als de Adw wel van toepassing is, dan is het nog niet zo dat de NGO's niet belanghebbend zouden zijn. De Adw verklaart namelijk veel van de procesregels van Algemene Wet Rijksbelastingen van toepassing. Artikel 26a van deze wet Rijksbelastingen beperkt het beroepsrecht zodat derden niet naar de rechter kunnen. De Adw verklaart deze beperking van het beroepsrecht juist niet van toepassing. Als de wetgever het beroepsrecht voor NGO's daadwerkelijk had willen beperken, dan had het, aldus de deskundige die ik sprak, dit artikel wel van toepassing verklaard.

De Staat heeft eerder, in 2002, in de Gaza zaak, zeer expliciet aangegeven dat, volgens haar, NGO's ex artikel 1:2 lid 3 Awb naar de bestuursrechter moeten kunnen voor wapenexportvergunningen. Dit is vervolgens vastgelegd door de civiele rechter. Als er met deze lijn gebroken zou zijn, door de schakelbepaling van de Adw, dan is het op zijn minst opmerkelijk dat hieraan geen woord is gewijd in de parlementaire behandeling. Waarom is de Staat op haar standpunt teruggekomen (en opnieuw, wat is de ratio, zolang de civiele route openblijft)?

Ik wil tenslotte nog wijzen op het VN Vrouwenrechtencomité, het CEDAW, dat ook standpunten inneemt over wapenexport (en de effecten daarvan op vrouwen). Het CEDAW is de uitspraak van de rechtbank ter ore gekomen en het heeft zich daarover uitgesproken in haar (zeer recente) concluding observations over Nederland van 18 november 2016. In overweging 45 zegt het Comité dat het is "concerned that public scrutiny of its assessments are not allowed." (CEDAW/C/NLD/CO/6, 18 november 2016).

Concluderend: er is een vergunning afgegeven voor een omstreden wapenleverantie. De mensenrechtensituatie in Egypte heeft bij de besluitvorming een grote rol gespeeld. Nederland moet ook een stevige mensenrechtelijke toets uitvoeren voor wapenleveranties. Volgens de drie NGO's, twee gerespecteerde vredesorganisaties en de grootste juridische mensenrechtenorganisatie van Nederland, is er veel misgegaan bij het toekennen van de vergunning. De NGO's praten hierover met de overheid, voeren campagnes en zoeken de media op.

Omdat een verkeerde levering en/of een onjuiste of onvoldoende mensenrechtentoets internationaal enorme gevolgen kan hebben (Nederland kan hebben bijgedragen aan ernstige

mensenrechtenschendingen en aan het nog instabieler maken van de regio) willen de NGO's ook van het laatste redmiddel, de juridische procedure, gebruik kunnen maken. Nadat zowel de Staat als de rechter in een eerdere, soortgelijke procedure, hadden aangegeven dat ze hiervoor op grond van artikel 1:2 lid 3 Awb naar de bestuursrechter moesten, hebben ze dat gedaan.

Als de Staat de gevraagde vergunning had afgewezen, om de inhoudelijke redenen die we in het beroep genoemd hebben, dan had het wapenexportbedrijf waarschijnlijk nu hier voor u gestaan. Nu de vergunning is toegekend kan, als we de uitspraak van de rechtbank volgen, eigenlijk niemand hier voor u staan. De mensen die rechtstreeks en individueel geraakt zouden worden door het besluit, zijn gelukkig, nog niet rechtstreeks en individueel geraakt door de raketten die afgevuurd kunnen gaan worden dankzij deze levering. Individuele burgers kunnen, mede door de termijn, dus niet bij u terecht bij toewijzing van een vergunning.

Juist hierom, en omdat het hier echt om een besluit gaat dat het algemeen belang raakt, de mensenrechtenpositie van Nederland ten opzichte van conflicten in ander landen, zou artikel 1:2 lid 3 Awb op moeten gaan. Ik vraag u het meest logische en rechtseconomisch zuivere te doen: te beslissen dat de NGO' s ontvankelijk zijn.